

wortel, uit één beginsel zijn opgeschoten; 3°, dat ge dus, om ze in haar eenheid te grijpen, op dien wortel, op dat beginsel, op dat hoofd moet teruggaan; en 4°, dat dit beginsel, deze wortel, dat hoofd der geboden van de tweede Tafel is: Gij zult uw naasten liefhebben als uzelf. Alle deze geboden tot hun hoofd terugbrengende, onder hun hoofd samenvattende, komt ge bij dit één algemeene beginsel uit.

Zoo nu ook hier. Heel de wereld vormt één organisch geheel. Intusschen is door den vloek, door den zondeval, deze organische eenheid geknakt. Aarde en hemel, die als één organisme onder één hoofd bijeenhoorden, zijn diensgevolge uit elkaar geraakt, en liggen nu als twee groote brokstukken van dit oorspronkelijk één geheel uit elkander geslagen. Hieraan nu zal Christus door zijn wederkomst een einde maken. Hij zal die losgeraakte leden en deelen van het één organisme weder organisch ineenzetten en bij elkander brengen; en dit nu zal hij doen door alle die organische deelen weer onder één hoofd op te nemen; weer onder één hoofd saam te brengen, en juist dat is het wat door de *anaphorasticon* in het Grieks wordt uitgedrukt.

De zin is alzoo geen mindere dan deze. Oorspronkelijk heeft God zijn heelal geschapen als één saamhangend organisch geheel. Dit kunstwerk van den oppersten Kunstenaar is door de zonde uiteengeslagen en verbroken. Zoo scheen het dan alsof de schepping mislukt en het doel Gods met die schepping verijdeld ware, en lange eeuwen dacht men niet anders. Maar zie, nu was er een mysterie, een verborgenheid bij God. Die verborgenheid doorzag men vroeger niet, maar in Christus is ze geopenbaard. En deze verborgenheid, nu bestaat hierin, dat het oorspronkelijke plan van God niet verijdeld wordt, maar vol majesteit doorgaat, en dat God dit zijn wereldplan daardoor zal verwezenlijken, dat Hij eens in Christus die deelen en stukken zijner schepping, hier als hemel en aarde genomen, weer onder één hoofd, d. i. weer tot één organisch, welsluitend en saamhangend geheel ineen zal zetten. Terecht wijst Cremer er in zijn uitnemend lexicon dan ook op, hoe juist de mediale vorm van het werkwoord, die hier gebezigd wordt, uitdrukt, dat God dit doen zal om zijns zijns wille, dat Hij voor zich (want dat drukt de mediale vorm uit), dat hij voor zich, d. i. tot zijn eere, tot handhaving van zijn eere als Schepper, toonen zal, hoe zijn scheppingswerk niet mislukt is, maar heerlijk doorgaat en zal voleindigd worden. Het is in de *herstelling* aller dingen, dat de oorspronkelijke schepping triumfeert. En zoo gevoelt men hoe de overzetting van: *alles wederom tot één vergaderen*, wel volkomen juist is, maar toch zonder nadere verklaring op verre na niet de rijke gedachte van het oorspronkelijke weergeeft.

Nu begint dat alles zeer zeker niet pas in de parousie zich weer organisch onder één hoofd saam te voegen. Integendeel, dit werk had God reeds begonnen in het Paradijs door de belofte en door de wedergeboorte van Adam, Eva en Abel. Dat werk ging door al de eeuwen in al Gods openbaringen en heilswerkingen. Dat werk openbaarde zich principieel in de Vleeschwording des Woords, in het Kruis en in de Opstanding. En heel het bestaan der Christelijke kerk op aarde dient nog steeds in hoofdzaak om dat groote plan onzes Gods door te zetten. Waar de breuke in het menschenhart ontstaan, en uit 's menschen hart op zijn lichaam, en uit zijn lichaam op de natuur, door den vloek is overgegaan, daar kan de herstelling niet anders plaats grijpen dan door het delgen van schuld en zonde, en de opstanding van het lichaam van Christus. Wat in de parousie komen zal is niet het begin, maar de voltooiing van deze herstelling. En dit al te zaam is er op aangelegd, om de eere van wat God schep te redden, en eens zijn gansche schepping weer in organische eenheid te doen uitblaken. Overmits nu echter ook de *gemeene gratie* in dit groote herstellingsplan is opgenomen, er een deel van uitmaakt, en er de doorwerking van mogelijk heeft gemaakt, zoo spreekt het vanzelf, dat ook de vrucht, die deze gemeene gratie gedragen heeft, niet van voorbijgaande, maar van blijvende betekenis moet zijn. Juist toch die *gemeene gratie* strekte om het verband van Gods volk met de wereld in stand te houden. Ze richtte zich op het leven der wereld. Ze hield in die wereld de eere van het scheppingswerk Gods op. En ze werkte met de particuliere genade saam, om langs tweerlei weg het indringen van de machten des Koninkrijks in die wereld mogelijk te maken. In zooverre kan dus gezegd, dat in de gemeene gratie reeds de voorafgaande teekenen te zien zijn, van dat machtige herstellingswerk, waardoor God de Heere, niet alleen de zielen der menschen, maar ook hun lichamen, en niet alleen de lichamen der menschen, maar ook de natuur, en in die natuur het uitwendig leven der menscheit behoudt.

„Een broeder van een doorbrenger.”

Ook die zich slap aanstelt in zijn werk, die is een broeder van een doorbrenger. Spreuk. 18:2.

Twijfelachtig, zegt een Oostersche spreuk uit oude dagen, wier waarheid aan het einde onzer negentiende eeuw nog onverleeten is. *Twijfelachtig is een zijne van zonde*. Een zeggende zinrijk en tekenachtig uitdrukking, dat twijfelachtig en zonde uit een vader zijn, eenzelfde moeder hebben, vloeien uit eenzelfde bron, voortbewogen worden door de drijfkracht van eenzelfde oorzaak.

Oppervlakkiger opvatting heeft in zulk zeggen wel enkel zekere gelijkheid, zeker lijken op elkaar gelezen, zooals we nog wel over twee lijnen verschillende voorstellingen oordeelen, dat ze een zinsje en broertje zijn, zoo ongeveer als we met een ander beeld van sloot om ijer spreken; maar als *twijfelachtig* een zinsje van zonde heet, gaat de betekenis naar peinzenden Oosterschen zin dieper. Zonde lijkt niet alleen op twijfel, ze is niet om teeven met twijfel, maar twijfel en zonde zijn twee stengels op eenzelfde wortel.

Zoo nu is ook de spreuk van Salomo te verstaan, dat een slapheidig man de broeder is van een doorbrenger, of zooals er voluit in onze overzetting staat: „Ook die zich slap aanstelt is de broeder van een doorbrenger.”

Neem nu beide spreken bijeen: „Twijfelachtig een zinsje van zonde”, en „een slapheidig man de broeder van een doorbrenger”, wat merkt ge dan?

Dit immers, dat beide malen twee dingen genoemd worden, waarvan het eerste pleegt verschoond, het tweede pleegt veroordeeld te worden. Ook nu nog verschoont men *twijfelachtig*. Twijfel is te vergeven. Dat iemand twijfelt moet ge hem niet euvel duiden. Als iemand twijfelt wat kan hij daaraan doen?

Maar wat wel veroordeeld wordt is heel iets anders; wat in hem gewraakt moet worden is de zonde.

En terwijl nu aldus in het gewone leven het één vergeelikt en het ander veroordeeld wordt, komt de spreuk tegen zoo valse onderscheiding op, en stelt er de uitspraak der wijsheid tegenover, dat twijfelachtig zelf zonde is, want dat beide van één geslacht, uit één oorsprong zijn, t. w. uit 's menschen loslaten van zijn God en het door zijn God losgelaten worden.

Zooals een platter spreukwoord zegt: „Wijls me een leugenaar, en ge wijst me een dief,” om te zeggen, dat liegen en stelen eigen werken des duivels in den mensch zijn, zoo zegt dan ook deze spreuk dat twijfelachtig en onzedelijkheid van één geestelijke familie zijn, en eenzelfde bedorven bloed door de aderen der ziel doen vloeien.

En zoo nu ook is het met Salomo's wijze spreuk.

Dat iemand geestkracht en veerkracht mist, acht men wel jammer te zijn, maar iemand niet te kunnen aanrekenen. Dat schijnt vergeelikt en te vergeelijken. Zulk een slapheidig man is nu eenmaal niet anders.

Maar een doorbrenger misdoet. Hij staat schuldig. Hij kan het wel helpen. Hem treft aller oordeel.

En ook hier nu stelt Salomo tegen dit valse oordeel der menigte, het hooger oordeel der wijsheid over: *beide zijn even schuldig*. Wie zich slap aanstelt, en wie doorbrengt, zondigen beiden, wijf beiden uit éénzelfde geest geboren zijn.

Geestelijk zijn ze broeders.

„Slap zijn” is een kwaad, dat de Heilige Schrift op alle manier te keer gaat.

Toen Israel bang werd voor de Kanaänieten, en in zijn schulp kroop, bestrafte Jona het moedeloze volk, zeggende: *Hoe lang houdt gij u zo slap, om niet dit land te beerven*? Van Sauls huis staat, dat zijn handen slap werden, toen na Abner's dood al zijn hope verging. Het vreemd gespuis dat in Efra's dagen den tempelbouw belette, maakte, zoo staat er, *de handen des volks slap*. Aan hen die bij tegenspoed met de handen in den schoot blijven zitten, roept Salomo toe: „*Veront gij u zo slap in den dag der benauidheid*”? Over Babel roept Jesaja het oordeel uit: „Huilt gijlieden, want de dag des Heeren is nabij, daarom zullen alle handen slap worden en aller menschen hart zal versmelten”. Vooral dat „slap worden der handen”, nog versterkt in het zeggen: dat de dappere mannen hun handen niet vinden konden, is in de Heilige Schrift zels een staande, vaste zegswijze geworden. Denk maar aan wat Zephania betuigt: „*Vreest niet, o Zion, laat uw handen niet slap worden*”, of ook aan wat de apostel den vreesachtige toeroept: „*Daarom richt weer op de trage handen en knieën, knieën, en maakt rechte paden voor uw voet*”.

Een slapheidig zijn, dat door de Schrift zelt in verband wordt gebracht met het slappe heen- en weerswabben van het zeil en de tuigage van een schip, dat met windstille kampt, en daardoor zijn stuur verliest en niet vooruit komt.

Zoo toch spreekt Jesaja het ingezonken, van moed beroofde, aan wilskracht en aan veerkracht gespeende volk des Heeren toe: „*Uwe handen zijn slap geworden; zij zullen den mastboom niet recht op kunnen houden; ze zullen het zeil niet kunnen uitspannen; en daarom zullen ze een buit van den beroover worden, ja zelfs de minst sterke vijanden zullen onder hen roof rooven*”.

Juist dus dezelfde gedachte als Salomo uitsprak: „*Wie zich slapheidig aanstelt, is als de man die zich door den doorbrenger laat be-rooven*”.

Want doorbrenger slaat hier niet op verkwisting van zijn eigen goed, maar op de verwoesting die in ons bent wordt aangebracht de één maal door eigen slapheidigheid en de andere maal door vernieling die ons van buiten overkomt.

Het is een kwaad, een boze geest die uw leven verstoort, hetzij vernieling over u komt, hetzij dat ge uw touwen slap laat hangen.

Slapheidigheid is een zonde, die ge vroeg of laat met eigen ondergang boet.

„Slap van hand te zijn” is den kranke eigen.

Zijn bloed vloeit trager door zijn aderen. Zijn wil werkt op zijn spieren niet meer, en hij kan die spieren niet meer zwelen doen en strekken. En daarom heeft zijn hand geen macht meer. Wat iets te zwaar is, ontglipt hem aan de vingers, als hij het aangreep. Zijn anders sterke armen liggen machteloos op het dek neder, en met moeite heft hij ze even op, om ze terstond weer te laten neerzinken.

Daarom is slapheidig tekenen van krankheid. Wie zich slap aanstelt is wezenlijk ziek. Wie kranke is, strekt zijn spieren vanzelf, spant ze, en vindt zels in dat strekken en spannen van zijn spieren vermaak. Waar het leven het niet eischt, spant hij ze speelsgewijs in spel en oefening en krachtsbetoon en zijn lust.

Een slapheidig mensch is in het rijk der heerlijkheid dan ook ondenkbaar, even ondenkbaar als het is, u Adam in het Paradijs als een moedeloze, ingezonken wezen, vóór zijn val, voor te stellen.

Nu zijn val, ja, toen hij wegliep, en met Eva wegkroop achter het geboomte, omdat ze voor de nadering van hun God vreesden, toen hingen ook hem de handen slap, en wist hij niet wat noch waarheen.

Maar zoolang de zonde toefde, en hij nog stond in zijn oorspronkelijke kracht, en de gedachte aan God hem niet neerwierp maar ophef, kon

er geen slapheid in zijn arm, kon er geen slapheid in zijn ziel varen, maar moet hij in het Paradijs geschilderd hebben als toonbeeld van leven en levenskracht.

En evenzo stond het heel de historie door. Als de eere Gods het volk bezield, „tijl in Davids tijd, of in de eeuw van het martelaarschap, week opeens de slapheid en voer er veerkracht in ziel en spieren. En zoo ook in het glorierijkder van ons Calvinistisch leven, is alle slapheid uit ons volk plotseling geweken, en verbaast u van alle kanten de kloekheid van karakter, de veerkracht van het persoonlijk optreden, het krachtsbetoon dat van ons volk uitgaat.

Thans daarentegen is het op stuitende wijze weer de zonde van „de slappe hand”, die op alle manier, en in allerlei kring, het leven verderft, kwijnt doet wat bloei kon, en al het schoone der toekomst doet versipen.

Met loome schreden trekt men den linkervoet achter den rechtervoet na. Men ziet op tegen inspanning, en zinkt na de geringste inspanning mat en uitgeput neer.

Men aarzelt, en bedenkt zich, en weet nog niet, of men het wel doen zal.

Half werk ziet ge niet te sien.

Zoo met het gewone gangetje moet het afgedaan, en voorts blijft men bij de pakken neerzitten. De hand slap, het oog dof, het matte hoofd niet fier opgeheven, de borst niet zwellevend van kracht en andrift, maar heel de verschijning willoos hangend, in ste van door innerlijke zielskracht beheerscht te zijn.

Zelfs in de gebrokenheid der zwakke stem komt dit uit. Dan men spreekt ja, maar niet kloek. Meer meesmuelt, dan zijn stem doet klinken. Zoo kramtelos in zijn woord geworden, dat een enkele volzin in drie stukken uiteenvalt, met een „en toen” en een „en dat is” slordig aan elkaar gekneld.

Zoo gaat slapheid van hand met slapheid van geest, slapheid van daad met slapheid van karakter gepaard. Zoo slap als de ziel is, zoo slap staat de uitdrukking van het wezen op het geest geteekend. En zoo slap en slangelachtig als men is in houding en manieren, even slap is men in woord en actie.

Vooral Neerlands volk lijdt bitterlijk onder deze zonde der slapheid. En wie de grenzen overkam of de zee overstak, om de Duitschers of de Engelschen te bespieden, voelde opeens het machtig onderscheid tusschen onze wees slapheidigheid, en de veerkracht, het krachtsbetoon, dat uit die vreemde natien spreekt.

En wat toont nu de toekomst?

Maar immers juist wat Salomo's spreuke ons zegt, dat we door die slapheidigheid spoorslags achteruitgaan, dat andere natien ons de loef afsteken, en dat ons volk er door verarmt.

Vreemden komen tot op onze eigen werkplaatsen en op onze eigen kantoren ons verdringen. Wat uit den vreemde komt prijzen we zels als beter dan ons eigen maaksel. We denken zelf niet meer, maar praten na wat vreemden vóór ons gedacht hebben. En zelfs op het heilig erf der religie drijft men af op den stroom van het Deutsche en Engelsche leven. Het Calvinisme wordt gesmaad, een verschijning als die van het Engelsche Heilsleger door vriend en vijand geprezen.

Zoo wordt het ook aan ons bewaardheid, dat een volk dat zich slap aanstelt, zijn erfgoed doorbrengt, d. w. z. zijn eigen erfacht verspeelt, zijn eigen roeping vergeet, zijn eigen talent begraaft, al wat het oorspronkelijks had inboet, zijn nationaal karakter verlaagt, en ten leste de willoze speelbal wordt van de vreemde wateren, die zijn erve overstroomden.

Juist daarom heeft de terugkeer tot het Calvinistische leven onder vaderen ook voor onze volktoekomst zoo ernstige betekenis.

Waar toch de Calvinistische beginselen doorbreken, wijkt terstond de valse voorliefde voor het vreemde, werkt de macht der historie weer op, en herleeft het besef van zelf een eigen roeping van der vaderen God te hebben ontvangen. Het slappe zeil balt en spant zich weder, zodra de heilige adem der historie er weer in blaazen mag. De polis klopt weer voelbaar, het bloed vloeit sneller door de aderen. Er komt spanning in de spieren van hart en hand beide. En niet lang meer of de trage hand strekt zich weer fier uit, en de slappe knie is gestevigd.

Althans als het Calvinisme van het eike alloo mag zijn.

Want er is ook *namaakheid*, dat alle geschiktheid bezit ons in onere te brengen.

Of zeg zelf, zijn er twee dingen denkbaar die sterker tegen elkander invloeden, dan om zich geestekind van Calvin te noemen, en slap zich te blijven aanstellen in zijn ziel, in zijn woord, in zijn actie?

Register op E VOTO.

Er is een naam-, zaak- en tekstregister op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaren op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van vijf en zeventig cents. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van een gulden vijf en twintig cents.

Premie-inteekenaren op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hierna mede uitgenoodigd bij de abonnementsgelden voor de *Heraut* in Januari vijf en zeventig cents extra te voegen, of f 0.75 in postwissel te zenden.

Zij, voor wie dit opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld vijf en twintig cents over te maken.

Aan alle premie-inteekenaren, tevens abbonenten, die hierna voldoen, zal bedoeld Register, zodra het van de pers komt, en de vijf en zeventig cents afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

P. S. Nog slechts 400 van de 1500 inteekenaren op *E Voto* hebben dusver zich aangemeld.

Zij men zoo goed, zich spoedig op te geven. Anders worden er te weinig exemplaren gedrukt en kan men naderhand er geen meer krijgen.

Amsterdam, 5 Maart 1897.

Oud-Beierland.

Met opzet onthielden we ons te zijner tijd van een oordeel over de quaestie van Oud-Beierland, tot tijd en wijle het vonnis zelf ons onder de oogen zou zijn gekomen.

Ons vorig nummer heeft dat vonnis opgenomen, en het mag uit dien hoofde bij onze lezers thans als bekend ondersteld worden.

En vraagt men ons dan nu, of de jurisprudentie, die uit dat vonnis spreekt, geschikt en in staat is, om bij allerlei voorkomende moeilijkheden in de sfeer van den Staat datgene recht te doen zijn, wat naar den aard en het wezen der Gereformeerde kerken als recht in haar eigen levenssfeer en krachten haar eigen beginsel zou behooren te gelden, dan kan hierop niet in volstrekt zin toestemmend worden geantwoord.

De overweging, dat kerken niet vallen onder de soort verenigingen, wier rechtspositie beheerscht wordt door de wet van 1855, is volkomen juist.

Door de Regering, die destijds deze wet verdedigde, is dat zoo stellig mogelijk, *nemine contra dicente*, d. i. zonder dat iemand het tegensprak, in de meest stellige en pertinente woorden verklaard.

Onbetwistbaar is het, dat de Grondwet de kerken onder *afzonderlijk* gezichtsmaat plaatst, en aan de haer toekomende rechten twee afzonderlijke artikelen wijdt.

Evenmin is te weerspreken dat de wet van 1855 zekere afzonderlijke politierechten voor de kerken vaststelde, en dusdoende uiting van de onderstelling, dat ze een enigszins afzonderlijke positie in den Staat uitmaakten.

Zij, die in vroeger jaren den linkschen raad gaven, om ook voor kerken toepassing van de wet van 1855 te vragen, hebben daarom dan ook, zij het al volkomen te goeder trouw, deze kerken misleid.

Iets wat niet zeggen wil, dat deze als „verenigingen” onder de wet van 1855 erkende groepjes, de noodige zekerheid voor het bezit van haar goed zouden missen. Integendeel, mits ze niet vergeten, om de 29 jaar haar positie te vernieuwen, zijn ze van dien kant geheel veilig.

Alleen maar in de publieke rechtssfeer van den Staat gelden ze nu niet als kerken, hebben ze haar karakter van kerken verloor, en haar wezen afgeworpen, en hebben ze zich veranderd in een soort verenigingen, die met de verenigingen voor gymnastiek, sport, muziek enz. geheel op één lijn staan.

Juist zooals de Kerkelijke Kassen.

Alleen met dit verschil, dat de Kerkelijke *kas* naast de kerk van Christus staat, om haar te dienen, en dat deze mannen de kerk van Christus zelve in een soort van financiële vereniging hebben omgezet.

Wat dit eerste punt aangaat, dunkt ons het vonnis altoos volkomen correct.

Dit is evenzo het geval met de aangevoerde van de Dordsche kerkenordering als het statuut waarnaar te oordeelen valt.

Langen tijd was juist dat betwist.

Die Dordsche kerkenordering beschouwde men als een verouderd stuk, en eischte een nieuw reglement. In dat nieuwe reglement mocht dan wel een en ander uit de Dordsche kerkenordering zijn overgenomen, of mocht ook naar de Dordsche kerkenordering verwezen worden, maar die Dordsche kerkenordering zelve gold niet als zodanig.

Dit nu was klaar onrecht.

Is de Dordsche kerkenordering het oorspronkelijk statuut van de Gereformeerde kerken in deze landen, dan volgt hieruit rechtstreeks, dat alle kerken, die hieronder feitelijk leven en geleefd hebben, en dat statuut uitvoeren, ook door den rechter naar de ordinarie van die Dordsche kerkenordering moeten beoordeeld worden.

Juist hierin schuilt haar Gereformeerde karakter, in onderscheiding van de Roomsche en andere kerken.

In zooverre zijn we derhalve met dit vonnis op den goeden weg.

Ook de erkenning van de feiten, die voor en in 1892 hebben plaatsgegrepen, is geheel correct.

Er is toen, onder vigeur der D. K. stipitelijk naar eisch van het kerkrecht gehandeld, en de kerk van Oud-Beierland heeft zelf het besluit der vereniging uitgevoerd.

Ook daartegen is dus niets te zeggen.

Oas bezwaar schuilt dan ook alleen in de laatste overwegingen:

O, dat immers op grond van bovenstaande feiten moet aangenomen worden, dat de vroegere Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beierland, waarvan die vier eerste gedaagden kerkeraadsleden waren, na de vereniging in 1892 met inachtneming van alle formaliteiten, in kerkrechtelijke zin en niet alleen door de enkele verklaring van den kerkeraad tot het kerkverband van „de Gereformeerde kerken in Nederland” is toegetreden onder den naam van „de Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A”, zoodat deze kerk op wettige wijze eigenares werd der kerkelijke goederen en fondsen.

O, dat nu door het enkele besluit van den kerkeraad, de kerk met uit dat verband kan losgemaakt worden, welke macht aan dat college bij geen reglement, speciaal niet bij de Dordsche kerkenorde, — waaruit juist het tegendeel is af te leiden — is toegekend.

Af te leiden, — dat alzo, ondanks het besluit van den kerkeraad, de Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A is blijven bestaan, (met welke trouwen de gedaagden, zonder op de qualificatie aanmerking te maken, in debat zijn getreden) en eigenares is gebleven van de kerkelijke goederen en fondsen, die dus terecht door die kerk, vertegenwoordigd door haren op nieuw geconstitueerden kerkeraad, worden opgevoerd, en de gedaagden verplicht zijn deselve af te geven met vergoeding van kosten, schaden en interesten door de onrechtmatige terughouding na het exploit van 25 September van 1895 — waarbij de gedaagden in gebreke werden gesteld — bij de eischers geleiden en nog te lijden en met de

verplichting rekening en verantwoording te doen van het gevoerd beheer.

Hier toch wordt uitgesproken, dat de kerkeraad onder de D. K. nimmer bevoegd zou zijn de kerk uit het kerkverband los te maken. Wel staat het er niet letterlijk alzo, maar het is toch de achtergrond, van waar deze overweging haar conclusie haalt.

En dit nu is o. i. niet geheel in den haak. Er zijn gevallen denkbaar, waarin de kerkeraad hiertoe niet alleen bevoegd, maar zelfs verplicht zou kunnen zijn.

Voor de conclusie waartoe het vonnis komt, maakt dit nu zeker geen verschil.

In casu toch is door den kerkeraad van Oud-Beierland gehandeld op een wijze, die zeer stellig de macht aan den kerkeraad door de D. K. toegekend, geheel te buiten gaat en overschrijft.

Op de wijze zooals hier is geschied, kan geen kerkeraad, onder wat omstandigheden ook, zich ooit wettiglijk losmaken.

Daarom gaan we met de genomen conclusie geheel mede, en erkennen daarbij volgaarne, dat een vonnis volstrekt niet verplicht, om de zaak in *thesi generali*, d. i. in het algemeen, maar alleen in *concreto*, d. i. voor het onderhavig geval te beoordeelen.

Slechts in zooverre de voorlaatste overweging ook de generale stelling opneemt, dat de D. K. aan den kerkeraad in geen geval macht tot losmaking laat, sta onze bedenking.

Immers de D. K. rust op een *grondslag*, en dien grondslag geeft ze zelve aan als gelegen te zijn in de drie Formulieren van eenigheid, in welke Formulieren met name artikel 27 en v.v. ook van het wezen der kerk handelt, en ook handelt van de te tekenen der ware en valse kerk, het daarbij tot plicht stellende, om van de valse kerk zich los te maken, en zich bij de ware kerk te voegen.

Kan derhalve een kerkeraad aantoonen, duidelijk en met sprekende bewijzen aantoonen, dat het kerkverband, waartoe zijn kerk behoort, van dezen grondslag in de drie Formulieren geheel afschoof, dat hij alle middelen heeft uitgeput, om den band der Belijdenis weer te doen gelden en te handhaven, en dat men hem desmettemin dwingt, om tegen die Belijdenis, niet in een enkel betwistbaar punt, maar in haar wezen in te handelen, dan bezit volgens de D. K. zulk een kerkeraad niet alleen de macht en de bevoegdheid, maar staat hij zelfs onder den plicht, om met zulk kerkverband te breken.

Had dus de kerkeraad van Oud-Beierland klaardijk aangetoond, dat het kerkverband, waarin zijn kerk behoorde, in die voege den grondslag zelve der D. K., d. i. de drie Formulieren van eenigheid schromelijk verzaakte, dat het door het kerkverband ook voor zijn kerk onmogelijk werd, om op dien grondslag te blijven staan; aangetoond almede, dat hij zijnerzijds het verschil duidelijk gesteld en bewezen had; aangetoond al verder, dat hij op classe, provinciale en generale Synode alle middelen had uitgeput, om dit verschil uit den weg te ruimen; en was hij ten laatste komen te staan voor een uitspraak der gezamenlijke kerken, dat het kerkverband der drie Formulieren niet wilde handhaven, en hem, kerkeraad, opseichte, om insgelijks in strijd met dezen grondslag te handelen, dan zou ook o. i. de rechter de bevoegdheid tot losmaking van den kerkeraad van Oud-Beierland hebben moeten erkennen.

Wat echter de kerkeraad van Oud-Beierland thans deed, geleek hierop in niets. Op geen enkele wijze heeft deze kerkeraad aangetoond, dat de Gereformeerde kerken van den grondslag der Drie Formulieren zijn afgestaan; geen enkele poging is door hem aangewend, om op Classis of Synode zulk een onderstelde afwijking, op grond van Gods Woord, duidelijk te maken, of daarvoor een uitspraak uit te lokken; op geenlei wijze heeft hij de overige kerken in de gelegenheid gesteld zijn bezwaren te leeren kennen, of daarvoor uitspraak te doen; in niets heeft hij bewezen dat hem dwang werd aangedaan, hem verplichtende om in strijd met de Drie Formulieren te handelen; en alzoo was zijn daad van losmaking een geheel willekeurige, door niets gemotiveerde daad van louter schismatieken, ongereformeerden, geheel indigesten aard.

Het was uit dien hoofde volkomen naar recht, dat deze daad van losmaking verklaard is ten eenenmale in strijd te zijn met de bevoegdheden aan den kerkeraad bij de D. K. expresselijk of stilzwijgend toegekend.

Van medelijden met wie zóó handelde mag dan ook geen sprake zijn. Hier is het klare recht, hier is de D. K., hier is het beginsel onzer Belijdenis, hier is geest en strekking van alle Gereformeerde kerkrecht geschonden.

De vraag of men niet liever ongelijk moet lijden, dan in zulk een geval zijn recht zoeken, ligt hier geheel buiten.

Dit is een ethische, geen juridische overweging, en waarbij dan nog in de eerste plaats te overwegen is, of men zijn eigen rechten, of die van Koning Jezus prijsgeeft.

Dit laatste toch mag men nooit doen.

En indien de broeders, die dit proces uitlokten, gehandeld hebben uit de overtuiging, dat hier het recht en het wezen der kerk, d. i. het recht van den Koning der kerk, in het spel was, dan gaan ze niet alleen vrij uit, maar zouden ze door anders te handelen zelfs schuldig hebben gestaan.

Over zijn *eigen rechten* heeft men te beschikken, over die van zijn Koning niet.

Dat andere broeders liever toegeliefte willen zijn, doet hier niets aan toe of af.

Dat kan in aanmerking komen, na afloop van het vonnis, niet vóór of hangende het vonnis.

Hier moet een iegelijk in zijn eigen conscientie verzekerd zijn, en ook rekening houden met de gevolgen, die de loop der zaak voor de overige kerken in het land kan hebben.

Aanmoederderf de Vooral i Eigenzind deling zijn in hun hart naar eigen en van de naar begin len, heeft gip.

Velen ke onderzoeke naar.

Ze make het hun ge.

Die gees in zijn hart tegen den leven, van van het wie dieng moedigt, geest.

Zeker ool het recht d ken uit he erkend en hier leggen schreven, G

Niet zon één zijde de de Zending binden aan.

Vooral d of het aang dat reeds e zulk een ter Met name mocht, ond een Missiona sche kerk afbleef van rein.

Naar ons beantwoorde schen de b van opportu

Let men eenvoudig o geeren, dat zou inrichten en naar den en Kerkenor

In zoover cics wat last van Ch onze kerk a bracht heeft die voor a G

dat zij deze wel oploste kerk een re

Een kerk is in lijdens der danig.

Nathans ri kerk aanva

Maar hee quaestie der

Indie bij was, en niets zeer klein

mogen zegg aan anderen

Maar nu, en meer m eland bij eil vreemd is, o de plicht to

Geen enke alleen alle te Zelfs de r staat, dan o geheel te be noodrakte, te laten.

En dit nu enkele redeu zeggen zou: geleeite, wa werkt.

Dan ligt elke kerk ee waar nog ge en dat ze e andere Missi zij uitkoo.

Twe